

3. Umění temné doby

Když se řekne pojem „baroko“, asi každý z nás si představí obrovské a přezlacené chrámy, které hrají do všech možných barev, a samozřejmě hlavně do těch zářivých. V interiérech těchto masivních budov nalezneme boubelaté andělíčky, ať už ve formě sošek nebo na obrazech, a nitro sálů opticky zvětšuje světlo, které dopadá do místnosti složitými okny shora. Ano, máte pravdu, všechno je stavěno na efekt, člověk se v takové stavbě měl cítit jako v ráji, mělo ho to všechno vést k jakémusi hlubokému rozjímání.

Jenže v těchto drahých chrámech chodili kněží v černém, o čemž jsem se již letmo zmínil v souvislosti s Tridentským koncilem na konci renesance. Jestli si nevzpomínáš, pak si nalistuj konec 3. kapitoly minulého oddílu v sešitě i učebnici:). Máme pocit, jako by se jich ono zlato na stěnách snad ani netýkalo. Ale ptám se, nebylo to pouze pokrytectví?

Ještě jedna věc je zvláštní. S přepychem úžasné výzdoby obrovských oltářů trochu kontrastují prosklené podstavce s mumifikovanými těly, které se nacházejí v tom samém prostoru. I vy byste je v některých našich moravských barokních chrámech mohli snadno najít. A dobrý pocit z toho člověk rozhodně nemá.

Co tedy znamenají tyto podivné kontrasty a protiklady? Má nás to upozornit na skutečnost, že za zdmi těchto mnohdy až kýčovitě přezdobených staveb zuřila válka, hlad a epidemie? Mají nám mumie připomínat slavné světce, anebo to, že i v těchto chrámech vládne duch smrti? Ne nadarmo se pojem baroka odvozuje z portugalštiny. Právě v tomto jazyce totiž termín „barroco“ značí „perlu, která má kaz“. Prostě na těch ohromujících uměleckých „skvostech“ je nějaká vada na kráse. Ale je lepší, když sami zapřemýšlíte nad tím, v čem se vám tato vada jeví.

Celý tento sloh se točí hlavně okolo katolické církve. Na obrazech spatřujeme asketické mnichy, prazvláštní zářivé obličejy, které vystupují z temného pozadí na plátně holandského malíře Rembrandta van Rijna, ale také nahé ženy, u kterých je korpulentnost zobrazována opět jako symbol plnosti, bohatství a krásy. Nahota tu má však úplně jiný význam než v renesanci. Tenkrát šlo o anatomické ztvárnění lidského těla či o vyjádření radovánek. Tady je nahota představena jako symbol studu, hříšnosti a zvrácenosti. Trochu se mi nabízí otázka, co má ztvárňovat nahota na různých billboardech dnes. Takové je zase naše umění přítomnosti...

Barokem bychom mohli společně procházet dál, ale já se chci zastavit ještě u jednoho problému. Doba temného sedmnáctého století není pouze dobou baroka. Však právě také z toho důvodu jsme si celou etapu jako dobu baroka nenazvali. Zhruba ve stejné době (za vlády krále Slunce neboli Ludvíka XIV.) se ve Francii objevil jiný sloh a zůstal tak trochu francouzskou dominantou.

Jednalo se o tzv. klasicismus, a protože je termín odvozen z francouzského výrazu „dokonalý či přesný“, nutno říct, že musel mít tento sloh, na rozdíl od baroka, přesná a nekompromisní pravidla (ve stavbě, odívání i literatuře...). Jestliže baroko navazovalo na dobu středověku, pak se klasicismus vracel opět k antice. Ale něco měly tyto směry stejně společné, oba ukazovaly, že doba, ve které se člověk nachází, není v žádném případě nijak radostná.